

requirement for all participants, namely : 1. The university is an autonomous institution in the middle of society with different organization that creates examines, appraises and hands down culture by research and teaching. To meet the needs of society, its research and teaching must be morally and intellectually independent of all political and economic power.

2. Teaching and research in universities must be inseparable in order to study them meet the needs and demands of society that changes and advances in scientific knowledge.

3. Freedom in research and training is the fundamental principle of university life.

The meaning of the notion " university autonomy ", has been detailed. The perspectives of the united, coordinated legally formed experience of the experience of the university education of Poland in Ukraine introduction have been highlighted. The analysis was carried out which actions should be performed for the formation of University autonomy in Ukraine, but also reflected actions that are aimed at its formation.

Keywords: university autonomy, the Bologna process, higher education, university education in Poland.

А. Деркач, асп.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

СТАНОВЛЕНИЕ УНИВЕРСИТЕТСКОЙ АВТОНОМИИ В ПОЛЬШЕ (КОНЕЦ XX – НАЧАЛО XXI ВЕКА)

Подробно рассмотрены толкования сущности университетской автономии, проведен обзор и анализ опыта становления университетской автономии, а также произведена оценка и сравнение, становление университетской автономии в Польше и в Украине. Обоснована необходимость автономизации университетов Украины по примеру становления университетской автономии в Польше.

Ключевые слова: университетская автономия, Болонский процесс, высшее образование, университетское образование в Польше.

Деркач Олександр Анатолійович – Україна, Київ, аспірант I-го року навчання кафедри педагогіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Контактна інформація: 096 118 55 21, Derkachsana@gmail.com

Деркач Александр Анатольевич – Украина, Киев, аспирант I-го года обучения кафедры педагогики Киевского национального университета имени Тараса Шевченко.

Контактная информация: 096 118 55 21, Derkachsana@gmail.com

Derkach Olexandr – Ukraine, Kyiv, PhD student, Department of Pedagogy, Faculty of Psychology, Taras Shevchenko National University of Kyiv.

Contact information: 096 118 55 21, Derkachsana@gmail.com

УДК 37.013.3

М. Жиленко, канд. пед. наук, доц.,
М. Свінціцька, магістрант освітньої програми "Педагогіка вищої школи"
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

РОЛЬ КЛАСИЧНОЇ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ СУСПІЛЬСТВА

Досліджено місце й роль класичних університетів у розвитку людського суспільства. Проаналізовано основні детермінанти, що впливали на розвиток класичної університетської освіти від часів заснування перших університетів дотепер. Розглянуто основні моделі класичних університетів, їхні ознаки, трансформацію відповідно до змін провідної організаційної культури суспільства. Досліджено тенденції сучасної освіти, переваги класичних університетів перед іншими типами вищих навчальних закладів. Запропоновано відповідь на запитання: у межах якого типу навчального закладу може вирішуватися проблема відповідності освіти вимогам сучасної організаційної культури суспільства. Висловлено авторське бачення шляхів розвитку вітчизняної класичної університетської освіти.

Ключові слова: університет, ліберальна, утилітарна освіта, організаційна культура суспільства, пошук істини і професійна підготовка, ідеальна модель, спеціалізація класичної освіти, місія гаранта універсальних цінностей і культурного розвитку.

Постановка проблеми. Зміна парадигм учіння відповідно до історичних типів організаційної культури у сучасному світі орієнтують педагогічну науку на пошук нових засад, нового тлумачення методологічних і теоретичних основ визначення змісту і організації процесу підготовки у вищих навчальних закладах [5]. Україна, як держава, що прагне зайняти гідне місце у світовій спільноті має орієнтуватися на найвищий рівень узагальнень в теорії і практиці освітньої діяльності.

Висунення й обґрунтування сучасної педагогічної теорії, що базується на культурологічних і соціально-економічних перспективах розвитку освітнього простору в Україні, має прогностичний, випереджувальний характер і повинна сприяти прискоренню розвитку в усіх сферах суспільних відносин. У зв'язку з цим особливої уваги заслуговує з'ясування ролі й місця освітніх закладів у трансформації суспільства. Визначити типи навчальних закладів, що історично забезпечували підготовку фахівців для найвищих рівнів організаційної культури суспільства на різних етапах його розвитку, дослідити

умови їхнього виникнення, моделі, особливості, трансформації у процесі зміни суспільства, ознаки навчального закладу для підготовки сучасного фахівця – у цьому полягають **мета й завдання** роботи.

Стан дослідженості проблеми. У навчальній діяльності завжди будуть присутніми всі типи організаційної культури й саме це дає можливість масової підготовки спеціалістів із вищою освітою. Однак, якщо йдеться про підготовку спеціалістів для найвищого нині типу організаційної культури в суспільстві, треба дослідити, наскільки масовою та всезагальною може бути така підготовка? Який тип навчального закладу може її забезпечити? Якою має бути навчальна діяльність, щоб забезпечити відповідний зміст і рівень компетентності.

Звернемося до історії освіти. Загальновідомо, із XI ст., коли на теренах Західної Європи починають поширюватись політичні, економічні, культурні зв'язки, масово виникають і зростають міста де розвиваються торгівля й ремесла і, як наслідок, у суспільстві з'являється підвищений попит на знання – беруть свій поча-

ток класичні університети. Якщо звернутися до аналізу типів організаційних культур суспільства Західної Європи на той час, то виникнення університетів якраз і відображає перехід від корпоративно-ремісницького типу (основою діяльності якого – зразок і рецепт його створення, що передавався з дотриманням багатьох умов: відбір, суворі ієрархія доступу до складових рецепту тощо) до організаційної культури професійного типу. Тут базовою діяльністю стає наука. Саме наука у професійно організованому суспільстві стає основою відображення єдиної картини світу і загальних теорій [8]. Стосовно цієї картини виділяються приватні теорії та відповідні предметні області професійної діяльності. Практичну відповідь на такий попит дала категорія людей, які професійно почали займатися педагогічною працею й разом із своїми учнями об'єднувалися у різноманітні товариства та братства: купецькі гільдії, торгово-промислові цехи, корпорації тощо. Такі "вільні школи" дали початок створенню вищих навчальних закладів і стали називатися *universitas magistrorum et scholarium* (корпорація викладачів і студентів), а згодом скорочено – *universitas*, тобто університет [3]. Досвід організації перших університетів поширювався у країнах Європи та світу й поступово перетворився на класичний. У 1088 р. в італійському місті Болонья було відкрито саме такий перший університет. Далі виникають університети в інших містах і країнах Європи, зокрема Парижі (1150), Оксфорді (1167), Салерно (1173), Валенсії (1178), Кембриджі (1209) тощо [3].

Центром професійної культури протягом майже тисячолітньої історії були наукові знання, а "виробництво" таких знань – основним видом діяльності, що визначав можливості матеріального й духовного виробництва. Центрами ж такого виробництва протягом усього цього часу були класичні університети [8].

Виклад основних положень матеріалу. Університетська освіта пройшла довгий шлях розвитку й налічує майже тисячолітню історію, упродовж якої вона впевнено продемонструвала стабільність свого існування разом зі здатністю до змін, сприяння перетворенням і прогресу в суспільстві, а університети зарекомендували себе як провідні соціальні інститути суспільства в якому вони функціонують.

За визначенням І. А. Задонської, університет (з лат. слова *universitas* – сукупність) – це вищий навчальний заклад, у якому відбувається навчання універсальному знанню, проводяться наукові дослідження, розвиваються культура, виробництво нових знань, а також обслуговуюча діяльність для найближчого соціокультурного середовища. Такі особливості університету складаються з самого початку його формування в європейській культурі XI–XII ст. [3, с. 141]. Виникнення перших університетів в Італії та Франції започаткувало зміни як культурного, інтелектуального, так і політичного, економічного, соціального й духовного ландшафту Європи. Внаслідок таких критично сконцентрованих у часі змін, змінюються базові космологічні моделі людини, інтенсифікується інтелектуальна рефлексія, трансформуються темпоральні та просторові уявлення. Одним з атрибутів цих доленосних змін стала інтелектуальна революція, яка зумовила появу університетів "як особливого типу самоврядних корпорацій зі щонайменше частковою автономією від церкви" [7, с. 5].

Перші університети представляли собою корпорації людей інтелектуальної праці, співтовариства викладачів і студентів. Як зазначає І. А. Задонська, біля витоків сучасної університетської освіти лежать дві протилежні тенденції: перша – націленість на отримання та тиражування знань; друга – прагнення отримати практичну ви-

сококласну професійну підготовку. Ці дві тенденції дали початок двом основним теоріям університетської освіти: теорії ліберальної та теорії утилітарної освіти. Прихильники ліберальної вважали, що освіта має бути направлена на потреби окремої особистості, а не суспільства загалом. Їх противники утилітаристи підкреслювали, насамперед, корисність освіти для суспільства. Згідно з таким поглядом, система освіти повинна бути доступна всім і вирішувати нагальні соціальні проблеми [3, с. 142].

З огляду на місце університетів у суспільстві, базуючись на культурологічних, соціологічних засадах, засадах філософії освіти О. В. Плахотник виділяє чотири основні моделі університетів, а саме: гумбольдтівську модель, американську "чиказьку гуманітарну" модель, англійську та "Великі школи" у Франції. Для гумбольдтівської основними ознаками є поєднання дослідницької й навчальної діяльності, свобода вибору як у викладача, так і у студента й автономія університетської корпорації як виявлення академічної свободи. Американська "чиказька" містить в собі загальноосвітню програму із яскраво вираженою гуманітарною спрямованістю. Англійська – елітарна, поєднує незалежність, тісне неформальне спілкування студентів і викладачів у формі так званого тьюторства і є "моделлю інтернатного типу". Модель, яка існувала останнім часом у Франції, характерною ознакою має жорстку централізовану систему управління, орієнтацію переважно на навчання та виховання й підготовку державної супереліти. Найяскравішими представниками такої моделі є "Великі школи" [9 с. 255].

У дослідженні В. О. Сінельнікової виокремлено також чотири концепції класичного університету: наполеонівська (французька) – характеризується публічним характером університетів і сильним впливом на них із боку держави, концентрацією на навчанні, що спричиняє окрему організацію досліджень, керівництво університету встановлюється урядом, програми навчання регулюються законами; гумбольдтівська (німецька) – це академічна свобода, автономія, незаангажованість науки, концентрація на дослідженнях; англійська (ньюманівська) – за змістом це розвиток особистості як головна мета діяльності, центральне значення академічної спільноти, важливість читання лекцій як способу навчання; та американська – служіння суспільству як підстава функціонування, відкритість, баланс між загальними й ринковими цілями [11, с. 311–312].

Історія розвитку університету в європейському контексті, на думку С. Курбатова, може репрезентуватися через простеження трансформаційних змін університету на етапах кризи аграрного, виникнення й розвитку індустріального і становлення постіндустріального суспільства та кореляцією між специфікою європейської цивілізації з моделлю знання, притаманною кожному з цих етапів [7, с. 7].

Місію університету можна розглядати на темпоральному та просторовому перехресті. На темпоральному вона співвідноситься з історичним часом і репрезентована похідною від нього формою. Породжений статичним контекстом Середньовіччя з його орієнтацією на минуле як найвищу цінність, університет діє як інститут трансляції минулого в сучасність, стверджуючи навчання вже існуючим знанням засадничим компонентом місії. Таким чином, університет постає містком у минуле, яке потрібно продовжувати, ураховуючи спадкоємність і безперервність людської культури, він репрезентує зв'язок часів. Далі, після епохи Відродження, темпоральний вектор європейської цивілізації радикально змінюється. Починаючи з Нового часу, окреслюється спрямованість у майбутнє. Секуляризація як процес обмеження впливу та влади християнської церкви, а також

бухливий розвиток природничих наук сприяли цьому процесу. Університет перетворюється на своєрідний храм наук і вільних мистецтв, певною мірою перебираючи на себе світоглядні функції християнського храму. Знання стає силою, що змінює основний зміст і форми університетської діяльності, творення нових знань становить важливу складову університетської діяльності. До місії університету інкорпорується функція трансляції майбутнього в сучасність, або ж дослідження, отримання принципово нових знань. Університет стає "місцем майбутнього", територією вільного знаходження [7, с. 8].

Саме на таких засадах виникає класична модель університету, запропонована Вільгельмом фон Гумбольдтом на початку XIX ст. Створений у 1810 р. Берлінський університет був заснований на синтезі ідей представників німецької класичної філософії, що були творчо опрацьовані В. Гумбольдтом. На його думку, підвалиною внутрішньої організації вищих навчальних закладів є дотримання принципу, за яким науку потрібно сприймати як щось, ще не зрозуміле й остаточно нез'ясоване. Підхід В. Гумбольдта до розробки концепції університету ґрунтувався на його прагненні сформувати громадян, які зможуть впливати на долю країни, а власне університет, як місце, де і професор, і студент присвячують себе служінню науці. Своєрідним фундаментом класичної гумбольдтівської моделі університету слугують три головні принципи: по-перше, принцип єдності навчання й дослідження; по-друге, принцип академічної свободи, що включає як свободу навчання, так і свободу викладання; і по-третє – принцип самодостатності кожної з наукових дисциплін, який стверджує чистоту дослідження [6, с. 8–9; 4, с. 24–29].

Просторове перехрестя університетської реальності виявляється в тому, що виникнувши здебільшого як інтернаціональна інституція, університет переживає справжній розквіт як інституція національна. Із моменту побудови національних держав саме університет є їхнім культурним, ідеологічним, навіть світоглядним осередком. Університет транслює певну, етнічно насичену картину світу, формує визначений конкретно культурною реальністю кут наближення до загальнолюдської реальності; інкорпорує до своєї місії функцію націоналізації, творення контексту в межах певної культурної традиції, детермінованої, насамперед, мовою. Університет збирає, розвиває й поширює дискусію національної культури, формує національну ідентичність у межах певної етнокультурної традиції. Із початком епохи глобалізації та процесу активного формування єдиного світового освітнього й дослідницького простору університет відіграє роль провідника інтернаціоналізації, тобто здатності й можливості бути впливовим гравцем на цьому полі. Таким чином, в університетському розвитку відбувається своєрідний процес "повернення до джерел" [7, с. 9].

Отже, центром професійної культури протягом майже тисячолітньої історії були наукові знання, а "виробництво" таких знань – основним видом діяльності, що визначає можливості матеріального й духовного виробництва. Центрами ж такого виробництва протягом усього цього часу були класичні університети.

Які зміни в розвитку суспільства відбуваються нині? Професійна культура за рахунок своєї теоретичної могутності породила способи виготовлення нових знакових форм (моделей, алгоритмів, баз даних і т. д.). Технології, поряд із проектами і програмами стали провідною формою організації діяльності. Аналіз сучасних відносин (виробництва, розподілу, обміну та споживання) показує, що жодна теорія, жодна професія не можуть обслуговувати увесь технологічний цикл. Таким чином, із виникненням необхідності розвитку нового

проектно-технологічного типу організаційної культури при переході до постіндустріального суспільства проекти і програми стали масовими й потребують підготовки фахівців, здатних їх обслуговувати. Однак забезпечиться їх обслуговування вже не стільки теоретичними знаннями, скільки аналітичною діяльністю, що здебільшого вимагає рівня трансформації теоретичних знань і продуктивного підходу до їхнього використання.

Починаючи з середини двадцятого століття ми спостерігаємо перевиробництво, достаток, що породжують суспільство масового споживання. Це призводить до конкуренції, великих змін політичних, економічних, правових ситуацій. Як наслідок, практика повинна постійно перебудовуватися. Динамізм практики і конкуренція, у свою чергу, вимагають інноваційних підходів. Новою парадигмою освітньої діяльності в таких умовах має стати і стає інноваційне навчання – орієнтоване на створення готовності особистості до швидких змін у суспільстві, до невизначеного майбутнього за рахунок розвитку здатності до творчості, різноманітних форм мислення, співпраці, відкритого типу сприймання. Рисами інноваційного навчання, яке нині має пропонуватися суспільству навчальними закладами, мають бути:

- відкритість навчання майбутньому;
- формування здатності до передбачення на основі постійної переоцінки цінностей;
- формування здатності до сумісних дій у нових ситуаціях.

Постає питання, який тип навчального закладу може впоратися із такою місією? Щоб відповісти на запитання чи здатні її виконати сучасні класичні університети, буде доцільно розглянути в загальних рисах, як у теперішній час виглядає вища університетська освіта у провідних країнах Європи та США, а також якою нині є університетська освіта в Україні.

У США відсутня єдина державна система освіти. Відсутній державний інститут, який би розробляв єдині програми навчання, а також умови прийому студентів і аспірантів. Тому програми варіюються від університету до університету. Отже особливого значення набуває, вибір абітурієнтом навчального закладу. Модель освіти у США називається ліберальною. У ній учасники освітнього процесу виступають як незалежні, самостійні суб'єкти ринкових відносин. Кожен студент розглядається носієм певних потреб, які він формує у вигляді конкретних вимог. За умови оперативного реагування освітнього закладу на державний попит, споживач одержує необхідну послугу й оплачує її. Важливо підкреслити, що в цій ситуації держава не несе перед студентами відповідальності за навчання та працевлаштування випускників.

У європейській моделі освіти існує безліч варіацій. Однак, не зважаючи на відмінності освітніх систем європейських держав, у них є одна схожа риса з американською освітою – прихильність до ліберальної моделі (Liberal Arts), використання якої формує в людини звичку робити вибір і відповідати за нього. Модель дозволяє студентам самостійно обирати курси із запропонованих програм, що набуває поширення у кредитно-модульному навчанні, основою якого є предметна система.

Аналіз сучасних підходів до місії "традиційних" (або "класичних") університетів показує, що нині їх провідною функцією стає формування критичного мислення на основі усвідомлення ними відповідальності перед суспільством за свою роль у справі служіння суспільному благу [3]. Значить можна стверджувати, що місію забезпечення переходу людства до нової проектно-технологічної організаційної культури суспільства мають виконувати саме вони.

Нині класичний університет має свої специфічні риси й ознаки, що виділяють його з-поміж інших типів вищих навчальних закладів. В. Д. Базилевич виокремлює такі: високий рівень підготовки фахівців, можливість отримання студентами базових знань із різних галузей науки за оптимального поєднання природничо-наукових і гуманітарних дисциплін, здатність до формування та поширення морально-культурних цінностей, переважання в науковій роботі частки фундаментальних досліджень. Крім того, класичний університет виступає основним джерелом поповнення науково-педагогічних кадрів для системи вищої освіти та виступає генератором змін в галузі організації освіти. Ці ознаки класичної університетської освіти, відповідні якості випускників дають можливість говорити про особливу роль класичних університетів [1, с. 11].

В. П. Прокоп'єв виділяє ряд особливостей класичного університету: порівняно з іншими ВНЗ, у класичному університеті, зазвичай, працюють висококваліфікованіші викладачі, наявний ширший спектр спеціальностей; інтелектуальний потенціал класичних університетів дозволяє розглядати їх як полігон для відпрацювання різноманітних змін у змісті і технології освіти, особливо таких, як посилення фундаментальної підготовки, перехід до реалізації міждисциплінарних знань, активне використання в навчальному процесі результатів і технологій наукового пошуку; широкомасштабна підготовка кадрів через аспірантуру й докторантуру; розвинена система перепідготовки та підвищення кваліфікації; їхні випускники працюють у всіх без винятку сферах: економіці, науці, освіті, управлінні, культурі що дає співробітникам університетів хорошу можливість розуміти всі проблеми підготовки фахівців для різних сфер діяльності, бути лідерами в реалізації освітньої функції вищої школи; саме класичні університети покликані готувати викладацькі кадри для системи вищої освіти [10, с. 36–37].

Т. А. Жижко виокремлює ряд переваг класичних університетів над "некласичними", а саме: по-перше, їх забезпеченість найкваліфікованішими викладачами з широким спектром спеціальностей; по-друге, важливою перевагою є забезпечення підготовки на найвищому інтелектуальному рівні в магістратурі, аспірантурі й докторантурі, розгорнуті системи профорієнтаційної роботи, перепідготовки та підвищення кваліфікації, тісні зв'язки з навчальними закладами всіх рівнів акредитації та найширшим спектром роботодавців, що дає змогу створити ефективну систему навчальних практик; по-третє, широта спектру підготовки фахівців у класичних університетах дає можливість якнайкраще досягнути всі проблеми підготовки спеціалістів для різних сфер діяльності й бути лідерами в реалізації освітньої функції вищої школи; по-четверте, унікальність традицій, що склались десятиріччями, а то і століттями, дух демократизму і самоврядування, автономності, можливості здійснення системної, насиченої, диверсифікованої поза навчальної діяльності роблять класичні університети осередками високої моральності, духовності, патріотизму [2, с. 78].

На думку В. П. Прокоп'єва, для того щоб вищий навчальний заклад мав право називатись класичним університетом, він повинен обов'язково відповідати чотирьом ознакам [10, с. 37]:

1. Становлення вищого навчального закладу як класичного університету протягом не менше ніж 20 років.

2. Частка освітніх програм, що належать до природничо-наукових і гуманітарно-соціальних спеціальностей і напрямів, повинна становити не менше 60 % від сумарного числа освітніх професійних програм, ліцензованих у ВНЗ.

3. Частка освітніх програм із природничих і математичних спеціальностей і напрямів повинна бути не менше 25 % у сукупності освітніх програм, ліцензованих у ВНЗ.

4. Не менше 70 % контингенту студентів природничо-наукових і гуманітарно-соціальних спеціальностей і напрямів на денній формі навчання.

Аналізуючи типи, ознаки класичної університетської освіти а головне роль у формуванні організаційної культури суспільства, можна зробити такі **ВИСНОВКИ**: 1. Історично підготовку фахівців для найвищих рівнів організаційної культури суспільства на різних етапах його розвитку виконували класичні університети.

2. Виникнення класичних університетів це відповідь на перехід у Західній Європі від корпоративно-ремісничього типу організаційної культури суспільства до культури професійного типу, де базовою діяльністю стає наука. Саме наука у професійно організованому суспільстві стає основою відображення єдиної картини світу й загальних теорій.

3. Центром професійної культури протягом майже тисячолітньої історії були наукові знання, а "виробництво" таких знань – основним видом діяльності, що визначав можливості матеріального й духовного виробництва. Центрами ж такого виробництва протягом усього цього часу були класичні університети.

4. Більшість дослідників виділяють чотири концепції класичного університету: французька (наполеонівська) – характеризується публічним характером і сильним впливом із боку держави, концентрацією на навчанні, що передбачає окрему організацію досліджень, керівництво університету призначається урядом, програми навчання регулюються законами; німецька (гумбольдтівська) – це академічна свобода, автономія, незаангажованість науки, концентрація на дослідженнях; англійська (ньюманівська) – за змістом це розвиток особистості як головна мета діяльності, центральне значення має академічна спільнота, важливість читання лекцій як способу навчання; американська (чиказька) – служіння суспільству як підстава функціонування, відкритість, баланс між загальними й ринковими цілями.

5. Історія розвитку університету в європейському контексті може репрезентуватися через простеження трансформаційних змін університету на етапах кризи аграрного, виникнення й розвитку індустріального та становлення постіндустріального суспільства і кореляцією між специфікою європейської цивілізації з моделлю знання, притаманною кожному з цих етапів.

6. Місія класичного університету на темпоральному рівні співвідноситься з історичним часом і репрезентована похідною від нього формою. У просторовому розумінні вона виявляється в тому, що виникнувши здебільшого як інтернаціональна інституція, університет переживає справжній розквіт як інституція національна. Із моменту побудови національної держави саме університет є її культурним, ідеологічним, навіть світоглядним осередком. Університет транслює етнічно насичену картину світу, формує визначений конкретною культурною реальністю кут наближення до загальнолюдської реальності; інкорпорує до своєї місії функцію націоналізації, творення контексту в межах певної культурної традиції, детермінованої, насамперед, мовою. Університет збирає, розвиває й поширює дискурси національної культури, формує національну ідентичність у межах певної етнокультурної традиції.

7. Із початком епохи глобалізації та процесу активного формування єдиного світового освітнього й дослідницького простору університет відіграє роль провідника інтернаціоналізації, тобто здатності й можливості бути впливовим гравцем на цьому полі й таким чином, в університетському розвитку відбувається своєрідний процес "повернення до джерел".

8. Динамізм практики і конкуренція вимагають інноваційних підходів до університетської освіти. Новою парадигмою освітньої діяльності в таких умовах має стати інноваційне навчання – орієнтоване на створення готовності особистості до швидких змін у суспільстві, до невизначеного майбутнього за рахунок розвитку здатності до творчості, різноманітних форм мислення, співпраці, відкритого типу сприймання. Отже рисами інноваційного навчання, яке нині має бути запропоноване суспільству навчальними закладами мають бути:

- відкритість навчання майбутньому;
- формування здатності до передбачення на основі постійної переоцінки цінностей;
- формування здатності до сумісних дій у нових ситуаціях.

Список використаних джерел

1. Базилевич В. Д. Класична економічна університетська освіта як фактор конкурентоспроможності / В. Д. Базилевич // Вісн. Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Філософія. Політологія. – К. : ВПЦ "Київський університет". – 2010. – Вип. 94. – С. 11–14.
2. Жижко Т. А. "Класичний" і "не класичний" університет XXI століття [Електронний ресурс] / Т. А. Жижко // Наукові записки Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Сер. : Педагогічні та історичні науки. – 2013. – Вип. 113. – С. 76–88. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzped_2013_113_11.
3. Задонская И. А. История развития университетского образования [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ideashistory.org.ru/pdfs/a29.pdf> стр. 141–148.
4. Идея университета : Антология / М. Зубрицька, Н. Бабалик, З. Рибчинська. – Л. : Літопис, 2002.
5. Краевский В. В. Методология педагогического исследования : пособие. – Самара : Изд-во СамГПИ, 1994.
6. Кремень В. Трансформаційний потенціал класичної моделі університету [Електронний ресурс] / В. Кремень // Освітологія. – 2016. – № 5. – С. 8–13. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ocvit_2016_5_3.
7. Курбатов С. В. Феномен університету в контексті часових та просторових викликів : монографія / С. В. Курбатов. – Суми : Університетська книга, 2014.
8. Новиков А. М. Методология образования. Издание 2-е. – М. : "Эгвес", 2006.
9. Плахотник О. В. Проблемы і перспективи розвитку класичного університету / О. В. Плахотник // Зб. наук. праць Військового інституту

Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. – К. : ВІКНУ. – 2011. – № 30. – С. 254–260.

10. Прокопьев В. П. О признаках классического университета / В. П. Прокопьев // Университетское управление: практика и анализ. – 2000. – № 2(13). – С. 35–39.

11. Сінельнікова Н. О. Класичний університет у структурі вищої освіти України / Н. О. Сінельнікова // Вища освіта України: теорет. та наук.-метод. часопис, темат. вип. "Наука і вища освіта". – 2012. – № 1 – С. 310–316.

References

1. Bazylevych V. D. Klyasychna ekonomichna universytet-ska osvita yak faktor konkurentospromozhnosti / V. D. Bazylevych // Visnyk Kyivskoho natsional'nogo universytetu im. Tarasa Shevchenka. Filosofiya. Politolohiya. – K. : KNU im. Tarasa Shevchenka, 2010. – Vyp. 94. – S. 11–14.
2. Zhyzhko T. A. "Klasychnyy" i "ne klasychnyy" universytet XXI stolitya [Elektronniy resurs] / T. A. Zhyzhko // Naukovi zapysky [Natsional'nogo pedahohichnogo universytetu im. M. P. Drahomanova]. Ser. : Pedahohichni ta istorychni nauky. – 2013. – Vyp. 113. – S. 76–88. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzped_2013_113_11.
3. Zadonskaya Y.A. Ystoryya razvytyya unyversytet-skoho obrazovanyya [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupa: <http://ideashistory.org.ru/pdfs/a29.pdf> str. 141–148.
4. Ideya universytetu : Antolohiya / M. Zubryts'ka, N. Babalyk, Z. Rybchyns'ka. – L'viv : Litopys, 2002.
5. Kraevskyy V. V. Metodolohyya pedahohycheskoho yssledovanyya : Posobyе. – Samara : Yzd-vo SamHPY, 1994.
6. Kremen' V. Transformatsiyyny potentsial klasychnoyi modeli universytetu [Elektronniy resurs] / V. Kremen' // Osvitolohiya. – 2016. – № 5. – S. 8–13. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ocvit_2016_5_3.
7. Kurbatov S. V. Fenomen universytetu v konteksti chasovykh ta prostorovykh vyklykiv: Monohrafiya / S. V. Kurbatov. – Sumy : Unyversytet-ska knyha, 2014.
8. Novikov A.M. Metodolohyya obrazovanyya. Yzdanye vtoroе. – M.: "Эгвес", 2006.
9. Plakhotnik O. V. Problemy i perspektivy rozvytku klasychnogo universytetu / O. V. Plakhotnik // Zbirnyk naukovykh prats' Viys'kovoho instytutu Kyivskoho natsional'nogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka. – K.: VIKNU. – 2011. – # 30. – S. 254–260.
10. Prokop'ev V. P. O pryznakakh klasycheskoho unyversyteta / V. P. Prokop'ev // Unyversytet-skoe upravlyeniye: praktyka y analiz. – 2000. – № 2(13). – S. 35–39.
11. Sinel'nikova N. O. Klasychnyy universytet u strukturi vyshchoyi osvity Ukrayiny / N. O. Sinel'nikova // Vyshcha osvita Ukrayiny: teoret. ta nauk.-metod. chasopys, temat. vyp. "Nauka i vyshcha osvita". – 2012. – № 1 – S. 310–316.

Надійшла до редколегії 02.04.17

N. Zhylenko, PhD, Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

ROLE OF CLASSICAL UNIVERSITY EDUCATION IN THE FORMATION OF ORGANIZATIONAL CULTURE OF THE SOCIETY

In the article the place and the role of classical universities in the social development is being researched. The specialists preparation to the highest levels of the organizational culture of the society on different levels of the development is determined to be carried out by the classical universities. The main determinants which influenced the development of the classical universities education since the first universities foundation till nowadays are being analyzed. Basic models of classical universities, their characteristics, the transformation in accordance with changes of the leading social organizational culture are being studied. It is determined that the aim of classical university on the temporal level is related to the historical time and is represented by its derivative form. Within the dimensional meaning it is demonstrated by the fact that once it is founded as international institution, the university experiences the real blossom as national institution. Since the national state has been built, classical university forms its cultural, ideological and worldview core, and with the beginning of the globalization epoch and active formation of the sole universal educational and research space process it takes the part of the internationalization leader. The tendencies of modern education and the advantages of the classical universities over other types of educational institutions are being studied. The answer to such question is suggested: within the frames of what type of university the problem of the educational relevance to the modern social organizational culture may be solved. The author's understanding of the ways of the native classical university education development is suggested.

Key words: university, liberal, practical education, organizational culture of the society, search for truth and professional training, ideal model, classical education specialization, innovative education features, aim of universal values and cultural development guarantee.

Н. Жиленко, канд. пед. наук, доц.
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

РОЛЬ КЛАССИЧЕСКОГО УНИВЕРСИТЕТСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ФОРМИРОВАНИИ ОРГАНИЗАЦИОННОЙ КУЛЬТУРЫ ОБЩЕСТВА

Исследованы место и роль классических университетов в развитии человеческого общества. Проанализированы основные детерминанты, влияющие на развитие классического университетского образования со времен основания первых университетов до сегодняшнего дня. Рассмотрены основные модели классических университетов, их признаки, трансформации в соответствии с изменениями ведущей организационной культуры общества. Исследованы основные тенденции современного образования, преимущества классических университетов перед другими типами высших учебных заведений. Предложен ответ на вопрос: в рамках какого типа учебного заведения может быть решена проблема соответствия образования требованиям современной организационной культуры общества. Высказано авторское видение путей развития отечественного классического университетского образования.

Ключевые слова: университет, либеральное, утилитарное образование, организационная культура общества, поиск истины и профессиональная подготовка, идеальная модель, специализация классического образования, миссия гаранта универсальных ценностей и культурного развития.

Відомості про авторів

Жиленко Микола Володимирович – Україна, Київ, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Контактна інформація: +38-067-456-18-23, E-mail: colonel55@ukr.net.

Жиленко Николай Владимирович – Украина, Киев, кандидат педагогических наук, доцент кафедры педагогики Киевского национального университета имени Тараса Шевченко.

Контактная информация: +38-067-456-18-23, E-mail: colonel55@ukr.net.

Zhilenko Nikolay – Ukraine, Kyiv, Associate Professor, PhD, Associate Professor of Pedagogy Department at Taras Shevchenko National University of Kyiv.

Contact Information: +38-067-456-18-23, E-mail: colonel55@ukr.net.

Свінціцька Марія Іванівна – Україна, місто Київ, магістрант кафедри педагогіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Контактна інформація: +38-096-93-16-189, E-mail: kvitka117@gmail.com.

Свинцицкая Мария Ивановна – Украина, город Киев, магістрант кафедри педагогіки Киевского национального университета имени Тараса Шевченко.

Контактная информация: +38-096-93-16-189, E-mail: kvitka117@gmail.com.

Svintsitskyi Maria – Ukraine, Kyiv, undergraduate student Master Department of Pedagogy, at Taras Shevchenko National University of Kyiv.

Contact Information: +38-096-93-16-189, E-mail: kvitka117@gmail.com.

УДК 37.013.42-053.6:379.8

Т. Ковальчук, канд. пед. наук, доц.,
Д. Короткова, магістр гуманітарно-педагогічного факультету
Національний університет біоресурсів і природокористування України, Київ

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА У СФЕРІ ДОЗВІЛЛЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Висвітлено теоретичні аспекти організації соціально-педагогічної роботи у сфері дозвілля старшокласників. Досліджено проблему залучення старшокласників до змістовного пізнавального дозвілля та чинники, що впливають на проведення дозвілля у школі. Розроблено методичні рекомендації для соціального педагога з організації змістовного дозвілля старшокласників. Отримано результати дослідно-експериментальної роботи проведення вільного часу дітей старшого шкільного віку київських загальноосвітніх навчальних закладів. Визначено чинники, що впливають на масовість і змістовність проведення дозвілля у школі.

Ключові слова: дозвілля, дозвіллева діяльність, сфера дозвілля, соціально-педагогічна робота, старшокласники, загальноосвітній навчальний заклад.

ВСТУП. Актуальність теми зумовлена зростанням соціальної напруженості у суспільстві, поширенням алкоголізму, наркоманії, лудоманії, тютюнокуріння, проституції, злочинності та суїциду, загостренням кризових явищ у духовному житті сім'ї, зростанням чисельності дітей-сиріт, дітей із відхиленнями у фізичному і психічному розвитку та поведінці, а також тих, які зазнали насилля, бездомних дітей, хворих на СНІД і зі слабким здоров'ям. Гострота цих проблем робить актуальними пошуки шляхів їх вирішення, зокрема, засобами професійної соціально-педагогічної роботи у сфері дозвілля дітей і молоді.

Організація освітньо-дозвіллевої діяльності з учнями старшого шкільного віку є важливим механізмом соціально-педагогічної роботи, оскільки вона сприяє залученню молодших підлітків до змістовного та пізнавального дозвілля, запобігає прояву соціальних негативів і найповніше відповідає соціальним запитам і потребам дітей, забезпечує привабливість і водночас пізнавальний характер форм соціально-педагогічної роботи; дозволяє презентувати таланти та здібності старшокласників.

Метою статті є теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити ефективність організації культурно-дозвіллевої діяльності старшокласників. Дослідницькими завданнями виступають аналіз психолого-педагогічної літератури у сфері дозвілля; розгляд соціально-педагогічної сутності та структури дозвілля дітей старшого шкільного віку; визначення форм, методів і технологій роботи соціального педагога у сфері дозвілля старшокласників; розробка методичних рекомендацій із питань соціально-педагогічної роботи у сфері дозвілля дітей старшого шкільного віку. Об'єктом дослідження є соціально-педагогічна робота у сфері до-

звілля старшокласників, предметом дослідження – зміст, форми й методи цієї діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні існує необхідність удосконалення змісту, організаційних форм і методів виховання, особливо в галузі соціально-педагогічного забезпечення діяльності у сфері дозвілля дітей і молоді. Ці вимоги декларуються у Законах України "Про освіту", "Про загальну середню освіту", "Про соціальну роботу з дітьми та молоддю", "Про охорону дитинства", "Про вищу освіту", Державній національній програмі "Освіта" ("Україна XXI століття", 1993), Національній доктрині розвитку освіти, Програмі розвитку виховання в системі освіти України на 2003–2012 роки, Концептуальних засадах розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір, Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр., в інших нормативно-правових документах в освітній сфері суспільства.

Історію соціальної роботи, її взаємозв'язки з соціальною політикою, допрофесійною, професійною підготовкою та діяльністю фахівців соціальної сфери висвітлювали вітчизняні й зарубіжні вчені у своїх наукових працях. Основою зарубіжного досвіду підготовки фахівців для соціальної сфери є соціально-педагогічні та психологічні концепції, засади менеджменту соціальної роботи [2]. У свій час просвітителі Києво-Могилянської академії переклали зарубіжні видання, які є цінними для розуміння специфіки соціальної роботи у країнах Західної Європи.

Досвід соціально-педагогічної роботи та підготовки фахівців для соціальної сфери, накопичений у різних країнах світу представляє інтерес для України бо про-